

Masiv Taurusa - Karadag (2280m) i Kipar - Afroditino Ostrvo

01. 08. - 17. 08. 2008

Za 17 dana smo prešli oko 7000 kilometara. Videli smo izuzetne istorijske spomenike, divljinu Taurusa na čijim obroncima žive ljudi kao trogloditi u ruševinama ranohrišćanskih manastira i crkava. Do većine arheoloških nalazišta do kojih smo stigli, pre svega na Kipru, ne vodi ni jedna turistička agencija. Možda smo iskoristili poslednji trenutak da se skoro sami kupamo na kristalno čistim plažama ostrva, i da važne arheološke lokalitete kao što je Salamina, Soli i Vuni razgledamo bez gužve. Jednoga dana, kada dođe do političkog dogovora oko Kipra, kapital će se preliti na severnu stranu ostrva. Gradiće se luksuzni hotelski kompleksi i gomile turista, kojima je dosadila Španija, Italija, Grčka ... itd., će nagnuti na novu destinaciju. Severni Kipar je već decenijama praktično zatvoren za turizam. Nema međunarodnih letova, nema slobodnog izvoza i uvoza... itd. Kao nepriznata državna tvorevina u spoljni svet izlaze samo posredstvom Turske. I tako već 34 godine!

U ovom pohodu je učestvovalo 48 planinara. Većina su članovi Pobede. A bilo ih je i iz drugih gradova Srbije, kao i nekolicina iz Slovenije i Bosne. Put je bio izuzetno naporan, zbog klimatskih uslova, pređenih kilometara i ograničenog vremena. Sve je to amortizovano izuzetnim smeštajem, za koji je bila zadužena Gđa Irena Anđelić iz Pobede. Na Kipru smo imali bazene u sva tri objekta u koja smo zbog brojnosti grupe bili smešteni. U Karamanu smo spavali u najboljem hotelu u gradu!... Mislim da smo uspeali da za neveliki novac organizujemo i dug put i planinarenje i kupanje i razgledanje ... Vođa puta je bio Vladislav Matković, a kroz hiljadugodišnju umetnost i istoriju je vodila Deana Komlenić.

ISTANBUL

U Istanbulu smo bili smešteni u najatraktivnijem delu grada, u blizini Aja Sofije i Plave džamije. U nedelju 03.08. smo brodićima iz пристаниšta na Zlatnom rogu krenuli u Fanar, nekadašnji hrišćanski kvart Carigrada. U Carigradu se danas nalazi zanemarljiv broj Grka, ali Vaseljenska patrijaršija samim svojim postojanjem svedoči da bar jedan delić Vizantije još uvek živi.

Bosfor

Istanbul-Vasiljenska patrijaršija

Imali smo sreću da prisustvujemo Nedeljnoj liturgiji u kojoj je činodejstvovala Njegova Svetost Patrijarh Vartolomej. Pešice smo krenuli duž Zlatnog roga ka istorijskom prostoru gde se nekada unutar gradskih zidina dizala poslednja palata vizantijskih careva - Vlaherna.

Tu je bio ogroman kompleks vojnih i službenih zgrada, radionica, crkava i rezidencijalnih zdanja. Sama palata je ponegde očuvana do visine drugog sprata. Ulaz unutar zdanja je ovog leta bio zabranjen zbog opasnosti od odrona i tekućih radova na konzervaciji. Nama je i spoljna fasada sa fascinantnim prozorskim biforama i balkonom bila dovoljna kulisa da oživimo priču o životu na dvoru poslednjih careva. Posetili smo i crkvu Sv. Bogorodice od Valherne, koja je novijeg datuma. Podignuta je nad izvorom svete vode (agijazma), a na temeljima jedna od najznačajnijih carigradskih crkava Srednjeg veka. Za razliku od ove crkve, koja ima samo istorijski i religiozni značaj, crkva Sv. Spasitelja u Hori (12v.) je deo svetske baštine. Ostali smo nemi pred jednom od najlepših fresaka Hrista Pantokratora (mozaik). Sama crkva je remek delo vizantijskog graditeljstva i još uvek sija carskim sjajem u ovom danas sirotnjskom delu starog Istanbula, koji je po odlasku Grka i Jermena 1927g. naseljen došljacima iz Anadolije. Strmim sokacima popeli smo se do platoa džamije Sulejmana Veličanstvenog (vladao od 1520-1566) – remek delo graditelja Sinana, Mikelandela Istoka. Način na koji je Sinan, poreklom Grk ili Jermenin, rešio akustiku Sulejmanije je i danas tajna za savremenu nauku. Sulejman nam je zanimljiv jer je tek u doba njegove vladavine Turcima uspeo da osvoje Kipar jedan vek posle pada Carigrada.

TAURUS – KARAMAN

03.08. smo krenuli ka Ankari, i dalje na jug putem koji je još u antička vremena spajao, kroz prevoje Taurusa, visoravan Anadolije sa primorjem istočnog Mediterana. Preko ovih teritorija se kretala, uz dozvolu Kilič Arslana II, i vojska rimskog cara Fridriha Barbarose na putu za Svetu Zemlju u 3. Krstaškom pohodu.

Karaman – današnji provincijski gradić, osnovali su Grci u 4 v.p.n.e., zlatni period doživeo kao prestonica moćnog emirata Karamanida u Srednjem veku. Posetili smo tvrđavu koja je od antičkih vremena kontrolisala jedan od najvažnijih trgovačkih puteva. Najstariji delovi su iz 11 veka. Jedno vreme su je držali i Krstaši. Posle tvrđave smo obišli medresu Hatunije iz 14

veka. Čuvena verska škola sa još čuvenijim predavačima – misticima i filosofima – pretvorena je u kafanu! U centru je i džamija Junus Emrea (13v.), prvog pesnika koji je pisao na turskom jeziku. Zanimljiv podatak: UNESCO je 1991 godinu proglasio godinom tolerancije i posvetio je Junusu Emreu, najvećem turskom pesniku Srednjeg veka. Posetili smo i Akteke – Belu tekiju, u čijem su dvorištu sahranjeni članovi porodice Dželaludina Rumija, osnivača dervišskog reda Mevlevija. Derviši Okretači u kružnoj ritualnoj igri tj. molitvi simbolički predstavljaju prostore neba, kruženje zvezda i planeta... Gete je smatrao Rumija najvećim mističnim pesnikom svih vremena! U senovitom dvorištu džamije smo pričali o islamskim derviškim redovima kao paraleli monaškim redovima Krstaša – Templarima i Hospitalerima - a o kojima ćemo sve više pričati kako se budemo približavali Kipru.

KARADAG (2280m)

05.08. smo krenuli na Taurus. Najduži planinski masiv Turske i najzapadniji deo venca himalajskih planina. U surovj i teško prohodnoj planini danas najčešće žive Juruci, nomadska plemena, a u Srednjem veku je to bila teritorija kraljevine Jermenije Donje, koja je zanimljiva za našu priču kao prirodni saveznik Krstaša u borbi protiv Turaka. Na padinama Karadaga se nalazi Bin bir Kilesi – Dolina hiljadu i jedne crkve - hrišćanski duhovni centar iz 5 i 6 v., drugi po značaju posle Kapadohije, ali nažalost, ili na sreću, slabo poznat i retko posećen jer se nalazi u teško pristupačnom delu planine Taurus. Taurus nosi ime po biku, svetoj životinji Hetita (drevnih stanovnika Anadolije). Ostaci crkava i manastira koje smo imali prilike da vidimo liče na sirijske bazilike, a neki zidovi nose tragove fresaka i izuzetno zanimljivih reljefa.

Bin bir Kilesi

Uspon na Karadag

Uz lokalnog vodiča smo izbegli vojne zone na Karadagu, a inače se sa masiva Taurus-a na nekoliko mesta kontroliše uvek politički osetljiv istočni Mediteran.

Posle uspona na Karadag, spustili smo se u selo Maden şehri, gde nam je seoski knez priredio „gozbu“. Sedeli smo na starom tepihu, jeli prstima iz zajedničkih sinija, sve nam je prijalo – naročito dinje i lubenice.

Jedan od vrhova Taurusa

Karadag-2280

Karadag-2280

06.08. nastavljamo putovanje ka Sredozemnom moru, dolinom reke Goksu (Kalikadno).

Alahan-manastir

Mislim da nam je svima ostao u sećanju manastir Alahan iz 5 v. smešten na liticama Taurusa iznad reke. Istočna crkva je bolje očuvana. Iz nartekse se ulazi u svetište kroz vrata ukrašena skulpturama. Apsida je bila ukrašena mozaikom u crvenoj, zelenoj, tirkizno-plavoj i zlatnoj boji, što više govori o grčko-rimskim antičkim uticajima, a tek se u detaljima najavljuje arhitektura vizantijskog stila. Druga crkva je posvećena Sv. Jevanđelistima, trobrodna je i sa dva reda korintskih stubova. Iznad glavnog portala su simboli jevanđelista i reljef koji prikazuje Arhanđele Mihaila i Gavrila koji pobeđuju Mitraizam i kult boginje Kibebe.

Silifke-pogled sa tvrđave na grad i reku Goksy

Kasnije smo zastali i na mestu gde se po predanju udavio Fridrih Barbarosa u toku 3. Krstaškog pohoda, 10-og juna 1190g. Mesto je pre nekoliko godina obeleženo dvojezičnom pločom u znak nemačko-turskog prijateljstva.

SILIFKE (Seleukija na Kalikadnu)

Slikoviti provincijski gradić (11,000 stanovnika) se nalazi u senci jermenske tvrđave. Nekada čuvena Seleukija na Kalikadnu (današnja reka Goksu) osnovana u 3 v. od Seleuka I Nikatora (321-280 p.n.e.), jednog od dijadoha (naslednika) Aleksandra Makedonskog. Kada su Jermeni preoteli ove teritorije od Vizantije u tvrđavi su živeli i kraljevi Jermenije Donje. Tvrđava je jedan od najvećih odbrambenih kompleksa u Turskoj sa vojnim zgradama, skladištima, cisternama, rezidencijalnim palatama...

Tvrđava iz dinastije Rubenida

Nekoliko kilometara istočno od Silifkea na samoj obali mora su ruševine antičkog Korikusa. Na ostrvu nedaleko od obale se nalazi jedna od najlepših tvrđava Mediterana. Jermenski natpis govori da je podignuta 1151g. u vreme dinastije Rubenida. Pred invazijom Seldžuka, deo Jermena se spustio iz severoistočne Turske u masiv Taurusa i na obale Kilikije, ostavivši svoju kolevku oko planine Ararat i jezera Van. Tvrđava je fascinanto zdanje koje u potpunosti pokriva ostrvo. Sačuvani su bogati podni mozaici.

U zoru **07.08.** iskrcevamo se u luci Kirenija i smeštamo na par kilometara van grada. Na Kipru se kroz više od 8000 godina smenjuju osvajači, religije i kulture. Na severnom delu, tkz, Republika Severni Kipar, sticajem okolnosti, su ostali najvažniji spomenici i arheološka nalazišta ostrva. U toku sedmodnevnog boravka smo obišli:

Salamina – jedan od najznačajnijih gradova istočnog Mediterana, glavni grad Kipra od 7 v.p.n.e. do 3 v.n.e. Posetili smo čuvene Kraljevske grobnice, koje su vrhunski dokaz da je Kipar po svemu bio deo grčkog antičkog sveta. Sahrana sa kočijama i konjima je još jedan dokaz da su ovde živeli Grci Homerovih epova. Sve nas je podsećalo na Patroklovu sahranu. Sa kraljevima su sahranjivane i sluge. No to je možda bio uticaj orijentalnih kultura kojima je Kipar bio snažno izložen zbog geografske pozicije. Istoriju Salamine (arhajski i klasični period) možemo pratiti kod Herodota. Čuvena pomorska bitka između Grka i Persijanaca se odigrala 450 g. p.n.e. kod Salamine.

Salamina

Bella Pais

Opatija Bela Pais (13v.) se nalazi u jednom od najlepših kiparskih sela na brdima Pentadaktilosa. Ovekovečena je u delu Gorki Limunovi Lorenza Darela, pisca Aleksandrijskog Kvarteta. To je prelepi avgustinski manastir iz vremena Luzinjana, sa posebnom atmosferom, koja je bila sjajna podloga za priču o Gotici i Krstašima.

Famagusta - najvažnija luka Kipra. Ključna godina za istoriju Famaguste je bila 1192g. početak vladavine dinastije Luzinjan. Grad se razvija u jednu od najvažnijih luka istočnog Mediterana zbog izuzetno dobre i zaklonjene pozicije. Broj stanovnika stalno raste, pogotovu posle pada Akre 1291g. kad Krstaši i hrišćansko stanovništvo dolaze na Kipar sasvim napuštajući Palestinu i Bliski istok. Srednji vek je zlatno vreme ovoga grada. Bila je to jedna od najbogatijih luka Mediterana. Bogatstvo ovog trgovačkog i lučkog grada se i danas vidi po raskošnim palatama, katedralama i tvrđavi. Tvrđava je u svetu poznata kao mesto zbivanja Šekspirove drame Otelo. Katedrala Sv.Nikole je iz perioda Krstaša. Zidana (1298-1312), u njoj su krunisani Luzinjani za kraljeve Jerusalima, pošto bi se u Nikoziji krunisali za kraljeve Kipra. Katedrala je danas džamija.

Katedrala

Bujuk han-Nikozija

Nikozija - antička Ledra, gl. grad Kipra, podeljen je zelenom linijom. Nikozija je dobila na značaju kad je Salamina prestala da bude glavni grad ostrva zbog opasnosti od arapskih upada. U vreme Mlečana oko grada su podignute velike kružne zidine sa 11 velikih bastiona. To je remek delo mletačke vojne arhitekture. Prošli smo kroz sačuvana tzv. Vrata Kirenija i došli do trga Ataturk. Granitni stub u sredini su Mlečani preneli iz Salamine i na vrhu postavili lava, simbol Sv. Marka, zaštitnika Venecije. U vreme britanske vladavine, umesto lava je postavljen bakarni globus, kao simbol Britanske imperije u kojoj sunce nikada ne zalazi. Obišli smo Bujuk (Veliki) han, koji je izgrađen neposredno po osvajanju Kipra od strane Turaka oko 1570g. Najvažniji istorijski spomenik je svakako katedrala Sv. Sofije iz 13v., iz perioda Luzinjana. Kada su Turci osvojili ostrvo, katedrala je pretvorena u džamiju Selimiju. Dodali su dva minareta, ali što god dogradili Osmani sjaj franačke Gotike nisu uspeli da ugase.

Soli i Vuni – na zapadnoj strani ostrva se nalazi Soli, grčki polis iz 6 v.p.n.e. Sačuvano je pozorište sa 4000 mesta, okrenuto prema moru. U Soliju je pronađena i čuvena skulptura Afroдите solijske koja se čuva u Nacionalnom muzeju u grčkom delu Nikozije. Ta skulptura je simbol ostrva Kipra, i često je reprodukovana. Posle turske invazije na severni Kipar, zabranjena su sva dalja arheološka iskopavanja. Arheolozi znaju da je veći deo grada ostao pod zemljom, ali je tako zaštićen od atmosferalija i lovaca na arheološko blago. Soli je poznat i kao grad u kome je kršten Jevanđelista Sv. Marko. U ranohrišćanskoj bazilici se na podu nalaze predivni mozaici. Pored Afroditinog hrama na brdu iznad pozorišta je bio i hram boginje Izide iz doba helenizma. Grci su prvi odškrinuli vrata stranim bogovima, a Rimljani su ih širom otvorili za istočnjačke kulture.

Soli-teatar

U samom podnožju Troodosa se nalaze ostaci palate podignute za kralja Marionu. Šeststote godine p.n.e. gradovi-polisi Kipra su bili podeljeni na one koji gledaju na istok, u pravcu Fenikije i Persije, i one koji se žestoko zalažu za neraskidivu vezu sa matičnom Grčkom. To je prouzrokovalo rat između kiparskih gradova. Ostrvo je već tada bilo podeljeno na, grubo rečeno, pro-zapadni i pro-istočni blok. Kao da kroz celu istoriju, Kipar nije mogao da izbegne tu sudbinu! Kralj grada Marionu, uz pomoć Persije gradi palatu Vuni, koja dominira i kontroliše grad Soli sa jakom pro-grčkom strujom. Godine 449 p.n.e., Persija biva poražena i stanovnici Solija u znak odmazde spaljuju palatu. 1920g. arheolozi na svetlost dana iznose kolekciju nakita i novca oštećenog u požaru.

Vuni-persijska tvrđava

Kirenija – osnovana u 10 v.p.n.e. od Grka ahajaca posle trojanskog rata. Muzej u okviru kirenijske tvrđave nam je samo delimično pomogao da shvatimo kakav je značaj na trgovačkim putevima istočnog Mediterana imala Kirenija. Arapska opasnost u 7 v. je naterala Vizantiju da podigne moćnu tvrđavu. Vladar Kipra, Isak Komnen, je poslao svoju ženu i kći u tvrđavu Kirenije 1191g. smatrajući da je to najbezbednije mesto na ostrvu u trenutku kada se očekivalo isrcavanje vojske Ričarda Lavljeg srca. U vreme frančke dinastije Luzinjan, tvrđava je obnovljena i unutar zidina se nalazila i kraljevska rezidencija Huga I Luzinjana. Trvđava pamti i Đenovljane i Mlečane, sve dok se bez borbe nije predala Osmanima 1570g. Možda je posada smatrala da je otpor besmislen posle pada Famaguste i Nikozije. U vreme Britanaca, tvrđava je bila zatvor i policijska akademija. Posle turske invazije 1974g., u Kireniju su se doselili uglavnom Turci izbegli iz Limasola (južni deo ostrva).

Severni Kipar-luka Kirenija

13.08. napuštamo Kipar. Feribotom prelazimo do luke Tašuču i putem uz more idemo u pravcu antičke Likije.

DEMRE (antička Mire)

Mire-Grobnice u steni

Likiju su naselili Grci sa Krita. Istoričar Strabon piše o savezu 23 likijskih grada – šest najvećih su Ksant, Patara (rodno mesto Sv. Nikola), Olimp, Tlos, Pinara i Mire. Njihove ruševine se mogu videti i danas. Od okolnih naroda, Likijci se razlikuju po tome što mrtve nisu sahranjivali u zemlju već u grobnice isklesane u steni ili u karakteristične sarkofage, koji se mogu videti i danas po ulicama turskih gradića na ovom delu obale. Mire je osnovana još u 5 v.p.n.e. Glavna boginja grada je bila Artemida Elekterija. U vreme hrišćana (4 v.) su je proslavila čuda njenog episkopa, potonjeg Sv. Nikole. Propadanje grada je počelo u 7 v, upadima Arapa. Od stare Mire je sačuvano izvanredno pozorište i grobnice u steni sa likijskim natpisima i dubokim reljefima. Reke turista se slivaju u Demre. Naročito ima Rusa koji dolaze u katedralu Sv. Nikole. U južnom krilu crkve se nalazi sarkofag u kom je Sv. Nikola počivao skoro 750 godina dok Normani nisu odneli njegove svete mošti u Bari. Katedrala je danas pretvorena u muzej a u crkvene svrhe se koristi jednom godišnje - 19 decembra. Tada grčku liturgiju

FETIJE (antički Telmesos)

Dva dana smo spavali u selu iznad Fetije. To je najnoviji turistički trend. Napuštena grčka sela u zaleđu primorja se pretvaraju u turističke atrakcije. Preko dana smo se kupali na božanstvenim plažama kao što je laguna Ulu Deniz, a noću smo spavali na brdima iznad mora gde je bilo svežije i prijatnije. Selo u kom smo bili zove se Hisaronu i na svakih nekoliko minuta smo dolmišima mogli ići na plažu ili u Fetije. Fetije je smešten u jednom od najlepših zaliva na Mediteranu koji se u antička vremena zvao Glaukus Sinus.

Fetija-Ulu deniz

Telmesos je bio čuven po svojim prorocima, koji su prorekli pad maloazijskih grčkih polisa pod vlast Persije. Kasnije, gradom vladaju Ptolomeji, potom kraljevi Pergama, i na kraju Rimljani. U 15 v. Krstaši Jovanovci zauzimaju Telmesos i utvrđuju grad. Kada je Sulejman Veličanstveni osvojio Rodos, preživeli Krstaši su zauvek napustili poslednja uporišta na istoku uključujući i Telmesos. Tako se grad našao u granicama Osmanskog carstva. Pod imenom Megri, postaje važna luka za izvoz hroma i drveta. Do 19 v. stanovništvo je bilo uglavnom grčko. Posle odlaska Grka 1923g., grad dobija novo ime Fetije – Pobeda. Grad je živopisan, ima dosta parkova i egzotičnih bazara. Uz marinu sa bezbroj jahti, teče promenade sa kafeterijama i restoranima. Od istorijskih spomenika smo obišli čuvene likijske grobnice iz 4 i 6 v. p.n.e. Noću su grobnice u stenama iznad grada osvetljene te se mogu videti iz skoro svakog dela grada. U samom centru, skoro na obali, je izuzetno očuvano rimsko pozorište iz 2 v. sa 1500 sedišta i delom proskeniona.

16.08. smo preko Mugle i Ajdina krenuli za Izmir i Dardanele, uz pauze da bi 17.08. u popodnevnom časovima stigli u Beograd.

Napisala:
Deana Komlenić

Vođa puta: [Vladislav Matković](#)